

Митрополит Кипріян

ЖИТІЄ МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО ПЕТРА (1260–1326)

Переклад з давньоукраїнської та коментар Світлани Шуміло

DOI: 10.5281/zenodo.6767442

© С. Шуміло, 2022. СС BY 4.0

Метою публікації є актуалізація постаті митрополита Київського Кипріяна (1330–1406) в українській медієвістиці. *Житіє митрополита Київського Петра (1260–1326)*, написане митрополитом Кипріяном, ніколи не видавалося в академічних збірниках довньоукраїнських літературних творів і не мало перекладу сучасною українською мовою, що суттєво ускладнювало його дослідження. Митрополит Кипріян є видатним культурним діячем, перекладачем, письменником пізнього середньовіччя, провідником Євтимієвої філологічної реформи на нашій землі, тож його творчість заслуговує на всебічне вивчення. *Житіє митрополита Петра* є вершиною художнього доробку митрополита Кипріяна. **Новизна** публікації полягає у виданні оригінального тексту *Житія та перекладу його сучасною українською мовою.*

Ключові слова: митрополит Кипріян Київський, *Житіє митрополита Петра*, давньоукраїнська агіографія, пізнє середньовіччя.

Митрополит Київський Кипріян (1330–1406) є видатним церковним та культурним діячем, перекладачем, письменником пізнього середньовіччя, провідником Євтимієвої філологічної реформи на нашій землі, тож його творчість заслуговує на всебічне вивчення.

Він народився в Болгарії близько 1330 р., першу половину свого життя провів у Кіліфаревському монастирі, заснованому відомим болгарським ісихастом Теодосієм Тирновським (1300–1363), потім – у Костянтинополі та на Афоні, був близьким до тодішнього Константинопільського патріарха Філофея Коккіна (1300–1379). Приблизно в 1373 р. вперше приїздить на Русь, за дорученням патріарха, а в 1375 р. литовські князі на чолі з Ольгердом відрядили Кипріяна до Костянтинополя з проханням висвятити його на митрополита, але саме навколо цього висвячення сталася напружена боротьба, бо патріарх висвятив Кипріяна на «митрополита Київського, Руського та Литовського», як сказано в ставленій грамоті, із тим, щоб після смерті митрополита Алексія (Бяконта; 1296–1378), який посідав кафедру в Москві, Кипріян взяв під своє управління й тогочасні російські єпархії¹. Тим часом після смерті в 1378 р. митрополита Алексія на цей пост був висвячений архимандрит Пімен, а Кипріян отримав титул митрополита «Малої Русі та Литви», і це означало розділення Київської митрополії на дві частини, що відповідало існуванню двох самостійних держав, які сформувалися вже на той час – Великого князівства Литовського та Великого князівства Московського. Однак розділення Митрополії ніколи в історії Церкви не проходило швидко та легко, виявляються як зацікавлені в цьому люди, так і противники розділення, відтак увесь цей період закономірно стає болісним для обох сторін, і тим більш для обох митрополитів, тим паче, що московський князь Дмитрій Донський взагалі бажав бачити на цій кафедрі третю особу – Михаїла, який увійшов до історії Церкви під прізвиськом «Мігтяй». У цій складній історії із визначенням правонаступника Київського митрополичого престолу, докладно описаній Г.М. Прохоровим², фігурують такі відомі особистості тієї видатної епохи, як Сергій Радонезький, Діонісій Глушицький, князі Ольгерд та Дмитрій Донський та ін. Після Куликовської битви, точніше, як стверджує Л.В. Соколова³, після благословіння, яке митрополит Кипріян надіслав князю Дмитрію

¹ Пелешенко Ю.В. Українська література пізнього середньовіччя (друга половина XIII–XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. Постаті. Київ: Стило, 2012. С. 232.

² Прохоров Г.М. Митрополит Киприан. Русь и Византия в эпоху Куликовской битвы: статьи. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. С. 263–284.

³ Соколова Л.В. Как складывалось литературное предание о благословении Сергием Радонежским Дмитрия Донского на Куликовскую битву. Пятое Лихачевские чтения: материалы международной научной конференции. Ясная Поляна, 2016. С. 220–230.

рію перед цією битвою, московська митрополія перейшла нарешті під очолення Кипріяна, відтак розділення руської Церкви (Київської митрополії) на Київську і Московську тоді не сталося. Зараз ми можемо говорити про те, що це було помилкою митрополита – протистояти цьому розділенню, – але оцінка цих обставин виходить за межі нашої статті.

На посту митрополита Київського Кипріян провадив активну діяльність із перекладу грецьких богослужбових книг і фактично самотужки провів першу книжкову «справу» в руській Церкві – виправивши більшість накопичених за десятиліття помилок та неточностей перекладу, очолив коло талановитих церковних діячів, що свідчить про неабиякі організаторські здібності митрополита.

Із письменницької спадщини Кипріяна збереглося небагато – він був швидше перекладачем та укладачем богослужбових текстів, ніж власне письменником, однак один із агіографічних творів митрополита увійшов до скарбниці давньоукраїнської агіографії – Житіє митрополита Київського Петра. Знаменно, що текст життя написаний у відповідності до книжної реформи патріарха Евтимія Тирновського (біля 1325–1402), яка саме в ті роки була проведена в Болгарії та завдяки митрополиту Кипріяну почала поширюватися й на наших землях. Особистість Петра Ратенського (1260–1326) вибрана Кипріяном не випадково: митрополит Петро так само, як і Кипріян, зазнав неабияких гонінь та скорбот у період між рішенням про висвячення його на митрополита та фактичним очоленням Митрополії. Автор подекуди порівнює себе з Петром Ратенським та закликає святого допомогти і йому, Кипріянові, впоратися з протистоянням Московського князя Дмитрія та непоразумінням із ним. Цей агіографічний твір носить, таким чином, і дещо агітаційний характер, тож є по-своєму новаторським та цікавим не лише для філологів, але й для істориків.

* * *

Жытїе и жызнъ и мало исповеданїе от чюдесъ иже въ свѣтыхъ отца нашего Петра, архїепископа Кыевскаго и всея Руси. Списано Кыприаном смѣренымъ митрополитом Кыевскимъ и всея Руси⁴.

Господи, благослови, отче.

Праведници в вѣки живуть и от Господа мзда ихъ, и строение ихъ от Вышняго. И праведникъ, аще постигнетъ скончатися, в покои будетъ. И похваляему праведнику, възвеселятсѣ люди, зане же праведнымъ подобаеъ похвала. От сихъ убо единъ есть и иже нынѣ нами похваляемыи священноначальникъ. И аще убо никто же доволенъ нынѣ есть похвалити достойное по достоинству, но паки неправедно судихъ, таковаго святителя вѣнецъ неукрашенъ нѣкако оставити, аще и преже насъ бывшии самохотїеми преминувшѣ. Смотрение и се нѣкое Божїе, мною, и святаго дарование, яко и мы малу мзду примемъ, яко же и вдовица она, принесшиѣ двѣ мѣдъ ници.

И азъ убо многими деньми томимъ и привлachimъ любовїю къ истинному пастуху, и хотящу ми малое нѣкое похваление принести святителю, но свою немощъ смяряющу недостижнѣ къ оного величїю, удерживаахся. Паки же до конца оставити и обълѣнитися тажчаиша вмѣнихъ. Сего ради на Бога всю надежду възложивъ и на Того угодника, по дѣло выше мѣры нашея прияхъ ся – мало убо ми от жытїа его повѣдати, елико Богъ дасть и елико от сказателеи слышахъ, мало же и от чудесъ его. Ни бо аще не можетъ кто всю глубину исъчрїпати, оставити тако и ни поне малою чашею прияти и прохладити свою жажду. Тако и о семъ недостойно судихъ, на его ми мѣсте стоящу и на его гробъ зрящу, и того же ми престола наслѣдствовавшу, его же онъ преже лѣтъ остави и къ небеснымъ обителемъ преиде. Начну убо еже о немъ повѣсть, рождение же его и възпитанїе, и еже изъ мира изъшествїе.

Сви убо блаженни Петръ родися от христиану и благоговѣину родителю въ единомъ от мѣстъ земля Вельнська. Прилучиже[ся] нѣчто сїцево и прежде рожденїа его, еже не достоитъ молчанїю прѣдати. Еще бо ему сущу въ утробѣ матерни, въ едину от нощи, свитающи днєви недѣли, видѣ видѣнїе таково мати его. Мнѣше бо ся еи агньца на руку держати своєю, посредѣ же рогу его древо благолиствно израстьше и многими цвѣты же и плоды обложено, и посредѣ вѣтви его многы свѣща свѣтѣщихъ и благоуханїа исходяща. И възбудившїся, недоумѣяшесѣ, что се или что конецъ такому видѣнїю. Обаче аще и она недоумѣляшесѣ, но конецъ посълѣдъ съ удивлениемъ яви, еликими дарми угодника Своего Богъ обогати.

Роджшужесѣ отрочати, и седмаго лѣта възрости достигшу, вдано бываетъ родителями книгамъ учитися. Но убо учителеви съ прилежанїемъ ему прилежащу, отрочку не спѣшно учение творяшесѣ, но косно и всячьски не прележно. О семь убо немала печаль бѣше родителемъ, немалу же тѣщету се вмѣняаше себѣ и учитель его. Единою же яко во снѣ видѣ отрокъ нѣкоего мужа въ святительскихъ одеждахъ пришедша и ставша над ним, и рекша ему: «Отверзи, чадо мое, уста своя». Оному же отверзшю, святитель десною рукою прикоснуса языку его и благословившу его, и яко же нѣкоею сладостїю гортанъ его нальявшю. И абїе възбудисѣ отроча и никого же видѣ. И от того часа вся, елико написоваше ему учитель его, малымъ проученїемъ изучааше, яко и в малѣ времѣни всѣхъ съвершываше своихъ превзыде и предвари.

⁴ Текст друкується за виданнями: Седова Р.А. Святитель Петр митрополит Московский в литературе и искусстве Древней Руси. Москва, 1993; Клосс Б.М. Избранные труды. Т. 2: Очерки по истории русской агиографии XIV–XVI вв. Москва, 1998.

Бывъшу же ему двоюнадесятым лѣтом, иде къ прележащей тамо пустыни въ единь от монастырь, и от тамо сушаго игумена постризается и къ братии причитається. И съ отъятіемъ убо власнымъ и всяко мудрование съотрѣзаетъ плотское, и бываетъ свершень [въ] всемъ послушникъ, духовному отцю своему послѣдуя. В поварню убо воду на раму своемъ и дрова нося, и братия власницы измывая, зимѣ же и лѣтѣ се творя безыпрестанно. Ни же се остави правило, еже по звону церковному првому обрѣтатися въ церкви въ ноцныхъ и въ дневныхъ правилѣхъ, и по скончани послѣжде всѣхъ исходити. Но и стоящу ему въ церкви и съ благоговѣніемъ послушающу божественаго писаниа съ всякимъ прилежаніемъ, николи же въсклонися къ стѣнѣ. И лѣта убо доволна въ такомъ устроени проводи день от дне, яко же нѣкоемо лѣствицею въсхожденія въ сердци полагаше, по Лѣствичника указанию же и слову. Всегда убо наставника во всемъ послушая и братіамъ без лѣности служа, не яко чловѣкомъ, но яко самому Богу. И всемъ образъ бываше благъ къ добродетельному житію смѣреніемъ и кротостію, и молчаніемъ.

По временѣ же и диаконское служение приемлетъ разсуженіемъ наставничимъ, потомъ же и презвитерскому сану сподобися, и ни тако прѣваго служения не преста, еже служити братіамъ съ всякимъ смѣреніемъ въ крушени сердца. Но в желание приходитъ учению иконному, еже и въскорѣ навиче повелѣніемъ наставника. И сему убо дѣлу прилежа, и образъ Спасовъ пиша и Того всепорочныя Матере, еще же и святыхъ въображенія и лица, и отсуду умъ всякъ и мысль отъ земныхъ отводя, весь обожень бываше умомъ и усвоивашеся къ воображеніемъ онѣхъ, и большее раченіе къ добродѣтельному житію прилажа же, и къ слезамъ обращається. Обачаи бо естъ въ многихъ се, яко егда помянетъ любимаго лица, абие отъ любви къ слезамъ обращається. Сице и сѣи божественныи святитель творяше, отъ сихъ шаровныхъ образовъ къ первообразнымъ умъ възвождаше. И убо преподобныи отецъ нашъ и Божіи чловѣкъ без лѣности иконы дѣлааше, наставникъ же сихъ приемля, раздавааше, ова братіамъ, ова же и нѣкимъ христоролюбивымъ, приходящимъ въ монастырь благословенія ради.

По времѣнѣ же благословеніемъ и повелѣніемъ наставника своего исходитъ от обители, ни бо достояше такому чловѣку не преже проити вся степеніи и потомъ на учительскомъ сѣдалищи посадитися. Исходитъ убо от обители и обходить округъ мѣста она пустынная, и обрѣтаетъ мѣсто безъмолвно на рѣцѣ, нарицаемой Рата, и ту жилище себѣ водружаетъ. И труды многы подъемлетъ, и болѣзни къ болѣзнемъ прилагаетъ, и поты проливаетъ, и церковь въздвизаетъ во имя Спаса нашего Исус Христа, и келии въставляетъ въ пребываніе къ приходящей к нему братіи. И в малѣ времени събрася къ нему немало число братіи. И сѣи убо блаженныи печашеся о ихъ спасеніи, яко отецъ чадолюбивъ, и не точию словомъ учае сихъ, но и дѣломъ большее наказуаше тѣхъ. Бѣше бо нравомъ кротокъ, молчаливъ же во всемъ, и не яко старѣшина показуашеся братіи, но послѣдныи всѣхъ творящесе. Ни же когда разъяряся на кого согрѣшающа, но съ тихостію и словомъ умирнымъ [учаше]. Бѣаше же и милостивъ толико, яко николи же просящаго убога или странна не отпусти тща, но отъ обрѣтающихся в нихъ подааше, множицею и вѣтаи братіи, поминая рекышаго: «Милуяи нищаго, Богу в заимъ даетъ». И самого Господа послушая, повелѣвающа: «Будете щедри, яко же Отецъ вашъ небесный щедръ естъ». Множицею бо, не имы чю ино дати просящимъ, дааше отъ иконъ писомыхъ отъ него, иногда же и власнищю сънемъ себе, дасть на пути убогому, томуу зимою.

И в сицевыхъ убо пребывая подвигохъ же и исправленіихъ. Не мощно бѣ граду укрытися, на горѣ добродѣтели стоящу, но и князю тогдашнему въ слухъ прииде добродѣтельное мужа жгтіе, и вельможамъ тако же, и просто рещи, всеи странѣ и земли онои. Тогда бо бѣше въ свои чести и времени земля Вельнская, всякимъ обильствомъ преимуци и славою, аще и нынѣ по многихъ ратехъ не такова, обаче въ благочестіи. Всѣми убо чтомъ и славимъ бѣ дивныи сѣи чловѣкъ, княземъ убо и славными вельмужи, и вси слово и учение его приимааху.

Тогда убо прилучити и святителю оному Максиму, иже въ она лѣта престоль вся Рускыя земля украшаше, проходити землю ону, поучаа люди Божіа по преданному уставу. Приде же и Божіи чловѣкъ Петръ съ своею братіею благословенія отъ святителя прияти, и образъ Пречистыя Владычица наша Богородица, иже бѣ самъ написаль, принесе ему. Святитель же Божіи оного убо съ братіею благослови, образъ же Пречыстыа съ великою радостію приемъ и, златомъ и каменіемъ украсивъ, у собе дрѣжаше. Въ дни и в ноцы моляшеся еи неспрестанно о съхраненіи и съблюденіи Рускоя земли, даже до своего жывота. И жгтія убо сего конецъ пренеми архиепископъ Максим, и тѣло его въ гробѣ положено бысть въ славной церкви Пречистыя Владычица наша Богородица, приснодѣвица Марія, въ преименитомъ градѣ Володимери.

Геронтий же нѣкто, игуменъ сѣи, дерзну дерзостію восхытити, хотя санъ святительства, не вѣды, яко всякъ даръ свершень свыше естъ, сходя отъ Бога, отца свѣтомъ, ни бо слыша Писание, глаголющее: «Ни хотящему, ни текущему, но милующему Богу». Но тако самовластіа недугомъ обятъ бывъ, своеуміемъ на таковую высоту дрѣзну. Нѣкако и время благополучно себѣ творяше, никому же възбраняющу ему отъ такового бессловесія. Подъемлетъ убо подвигы, приемлетъ же и святительскую одежду и утварь, еще же и ту самую икону, ю же бѣ своею рукою отецъ нашъ Петръ написаль и Максиму принесель, поемъ же и жезлъ пастырскыи и церковныи сановники, поиде къ Константиноуграду, яко готово имѣя чаемое.

Се же услышано бысть по всеи земли Руской, даже и до Вельни, еже и мнози негодоваху. Князь же Вельнскыа земли свѣщеваше свѣтъ не благъ, въсхотѣ Галичской епископії в митрополью претворити, извѣтомъ творя, Геронтиева високоумія не хотя. И нападаетъ на Петра словесы, подыгнѣщая его къ Царюграду. И се убо творяше на многы дни, овогда самъ князь собою глаголя Петрови, овогда же боляръ и свѣтъникъ своихъ посылая къ нему. И святыи прекланяється, исходитъ къ словесемъ ихъ, и самъ убо къ путеви управляещеся. Князь же вѣтаи Петра напишетъ писаниа съ моленіемъ къ святому патриарху и къ всему священному собору, прося моленія своего не погрѣштити,

но того самого Петра на святительскомъ престолѣ видѣти прошаше. И посла убо с писанными посылает съ Петром.

Геронтиеви же на море пришедшу, на карабль въсходит и къ Царюграду устремляется. Преподобному же отцу нашему Петру море достигшу, таже и на ином мѣстѣ въ корабль вшедшу и тому же Царюграду поплушю. Но Горонтъеви злополучно нѣкаково плавание случися, буря бо велика в мори въздвижеса, и съпротивньи вѣтри от носа кораблеви опрѣшася и нужу велику кораблеви творяху, и влны велики двизахуся. Петрову же кораблеви тих нѣкьи и хладенъ, яко же зефиръ, и пособенъ вѣтръ бысть и яко же во снѣ море прешедшу, къ стѣнам Константинаграда прелетѣвшу.

Геронтиеви же въ печали сушу, в нощи явися ему икона Пречистыа Богородица, ю же бѣ, яко же преди сказахом, своима рукама Петръ преподобныи написаль, глаголющи ему сице: «Всеу тружаещи и толику путеви вдалься еси, не възидеть на тя святительскыи великыи санъ, его же възхитити възхотѣль еси, но иже Мене написавыи Петръ игумень Ратьскыи, служытель Сына и Бога моего и Мои, ты възведенъ будет на высокыи престолъ славныа митрополиа Рускыа, и престолъ украсить, и люди добрѣ упасеть, о них же Христос, Сынъ Мои и Господь, кровь Свою, от Мене заимованную, пролиа. И сице богоугодно поживь, въ старости маститъ къ желемому Владычѣ и Первому святителю предеть радостно». Таковое бо видѣние Горонтии видѣль и словеса услышавъ от честнаго и славныа Пречистыа образа, абие възбудися, начат сказовати веъмъ сущымъ с нимъ, сице глаголя: «Въсеу тружаемся, братие, желеаемаго не получымъ». Онѣмъ же вину въпрашающымъ увидѣти, веъмъ видѣния и слышаная сказуетъ. И тако по мнозѣ истоплени и буряхъ, едва възмогша Царяграда дойти.

Но убо, яко же рѣхом, преподобному отцу Петру Константинограда предварившу, исходит ис корабля и къ святому патриарху въ преименитый храмъ святыа Премудрости Божиа Слова въсходит. Бѣ же тогда патриархьскаго вселенскаго престола украшевая святыа Афанасии дивныи. И Петру убо въ двери входящу, иде же бѣ патриархъ сѣдя, благоухание нѣкое исполнис хранина она. И разумѣ Духомъ Святымъ патриархъ, яко при ходомъ Петровымъ благоухание оно бысть, и притя его радостнѣ, благословленію сподоби его съ веселиемъ. Потомъ же, яко вину пришествиа ихъ увѣдѣ, абие сборъ съзываетъ священнѣишыхъ митрополитовъ, и избрание по обычаю ствараютъ. И явися достоинъ иже и преже рождениа нареченыи Петръ, и в мори тако же образомъ Пречистыа Богородица. И патриарху убо съ священнымъ сборомъ божественую таиную службу свершающу, свещаетъ и дивнаго Петра, свѣтилникъ на свѣщницѣ поставивъ, яко да веъмъ сущымъ въ хранинѣ свѣтит, и учителя того и пастуха земли Руской уставляет. Тогда убо, яко же от нѣкыихъ истинныхъ [слышахъ] повѣдающихъ, лице его, рече, просвѣтися, яко веъмъ служащымъ с патриархомъ удивитися. От сего убо большее извещение патриархъ съ веъмъ сборомъ приимъ, глаголаше, яко «Сеи человекъ повелѣниемъ Божиимъ приде къ нам, и. Того благодатию добрѣ стадо упасет, порученое ему». И бысть веселие духовное въ день онъ.

По малѣхъ же днехъ и Геронтии приде къ Царюграду по многихъ истомленихъ, яко же преди написахом. И възходит и тѣи къ святѣишему патриарху и, не хотя, вся прилучшася ему сказует, еще же и сонное видѣние. Патриархъ же доволна словеса извѣща, еще же и от правилъ богоносныхъ отецъ нашихъ прирекъ, яко не достоинъ миряномъ избрания святительска творити, ни же кому смѣти самому на таковыи санъ дрзати, не преже от святаго сбора избранъ, паче же от Пресвятаго и Живоначалнаго Духа назнаменанъ. И ина многа словеса от святыхъ правилъ и божественныхъ писании изрече ему, абие препокое слово. Ризы же святительскыа с честною иконою и пастырскыи жезлъ, тако же и церковныа сановныи прием, в руки предает истинному святителю и Божию человекъу Петру, сице рекъ: «Приими Богородичныи святыи образъ, иже ты своима рукама написаль еси, сего бо ради и вздарие тебѣ дарова сама икона, о тебѣ прорекъ».

И оттоле убо святѣишыи патриархъ Афанасии на всякъ день бесѣды душеполезныа простираше къ святителю Петру, глаголя сице: «Блюди убо, чадо и брате о Христвъ възлюбленыи, въ какыи и толикыи подвигу вшелъ еси. Се тебѣ великыи корабль Христосъ Богъ поручылъ есть наставляти и правити и къ пристанищемъ спасения привести. Да не облѣнишыся никогда же, да не унышешы, да не отяготишыся великымъ попечениемъ величества и множества земля Рускиа. Се приемникъ бысть апостолскаго служения, дѣлателя тебе Христосъ винограда Своего постави. Буди подрацатель апостоломъ, буди ученикъ истинныи Спасовъ, яко да и ты съ дрзновениемъ въ второе пришествие Его станешы, зывая: «Се азъ и дѣти, еже ми еси далъ». И таковыи словесы и иными множайшыи всегда блаженнаго поучаа, по днехъ славно Константинограда отпусти.

Оному изшедшо и море благополучнѣ преплувшу, и къ святѣишыи митрополи Рускаго престола пришедшу, и миръ и благословление веъмъ подавшу, начатъ учити Богомъ порученое ему стадо, прехода от мѣста до мѣста, с велицѣмъ, аще кто речет, смѣрениемъ же и трудомъ, и кротостию, поминая рекшаго: «Въ сердцѣ кроткыхъ почитъ Богъ». И пакы: «Сердце скрушено и смирено Богъ не уничтожитъ».

Симъ же тако имящымъ, не бѣ лукавому трпѣти, но яко изначала человекъскому роду врагъ и ратникъ, не хотя никогда же человекъскую ползу видѣти, малу спону святому створи: нѣкыихъ подгнѣти не хотѣти того пришествия. По времени же себѣ зазрѣша и святителя приаша, и со смирениемъ тому покоришася. Онъ же не токмо зло помни, но и от душа тѣмъ отдасть и о нихъ молитву створи, и своему дѣлу прилежаше.

По времени же пакы зависти дѣлатель врагъ завистию подходитъ Андреа епископа суца Тифѣрскаго придѣла, легъка убо суца умомъ, легчаиша же и разумомъ и изумлена суца, и о суетьнѣи сеи славѣ зинувша, и поостривша языкъ свои глаголати на праведнаго безаконие. И съплетаеъ ложная и хулная словеса, и посылаетъ во Царствующиыи градъ къ святѣишему и блаженному патриарху Афанасию. Онъ же удивися, невѣрна та вмѣни, обаче яко многа суца наваждения она. Посылаетъ единогоу от клирикъ церковныхъ святыа Афанасии съ писаниемъ, глаголя сице: «Всесвященнѣишыи

митрополит Києвський и вся Руси, о Святѣмъ Дусѣ възлюбленни брате и сьслужитель нашего смѣрення Петръ. Вѣси, яко избраниемъ Святаго Духа поставленъ еси пастухъ и учитель словеснаго Христова стада. И се нынѣ придоша отъ вашего языка и твоего предѣла словеса тяжка на тя, яко же слухы моя исполниша и помысль мои смутиша. Подщыся убо сие очистити и исправити».

Таковое убо писание и словеса посланы отъ патриарха клирикъ приемъ, Рускою земли достизает. Но убо шеперная Андрѣва не утаиша прежде того пресвященному святителю Петру. И на Бога всю надежу възложив, глаголаше: «Герплю, потерпѣхъ Господа, внят ми», и «Аще Богъ по нас, то кто на ны?» И яко убо патриархомъ посланныи клирикъ прииде на Русь, сборъ собирается въ градъ Переяслави. Приходит и боголюбивый епископъ Ростовскыи Сумеонъ, и преподобный Прохоръ, игумень тогда сыи. Призвану сушу и Андрѣю епископу Тферьскому, иже быше самодѣлатель всѣмъ тогдашнимъ молвамъ. Князю бо Михаилу самому въ Ордѣ сушу, но сынове его приидоша, Дмитрии и Александро, и иныхъ князие довольно, и вельмужыи много, еще же и лучшии отъ игумень и чернець, и священникъ множество.

Тогда посланныи патриархомъ клирикъ писаниа и словеса преподобному святителю Петру предъ всѣми являет, и велику мятежу бывшу о лживомъ и лъстивомъ оклеветани на святаго. Толико бо молва бысть, [яко вмале не безмѣстно что бысть], аще не бы самыи святитель Божиии человекъкъ велпъ уставиль, подражая своего учителя Христа, внегда к Петрови рече: «Вонзи ножъ свои в ножницу». Кроткка убо учителя кроткыи ученикъ, въ всемъ Ему послѣдую, глаголаше бо ко всѣмъ: «Братие и чадо о Христѣ възлюбленна! Не уныши есмь азъ Ионы пророка. Аще убо мене ради волнение се великое, иждените мене, и уляжетъ молва отъ васъ. Почто убо мене ради подвижетесь толико?» Обаче онѣмъ учителя ради и пастуха добраго всѣмъ спирающимъся, изыскати хотящимъ, кто и откуду есть, иже таковаа словеса лживая на отца нашего и святителя възведыи. Обаче злomu дѣлатель не утаися, но всѣмъ въ явленіе [прииде неправедное еже на святаго Андреево обльганіе], и предъ всѣми посрамлен и уничиженъ бысть. Святыи же Петръ ничто же не створи ему зла, но предъ всѣми словесыи учительными поучивъ его, рече ему: «Миръ ти о Христѣ, чадо! Не ты се створи, но изначала роду человекъскому завидяи диаволъ. Ты же отнынѣ съблюдайся, мимошедшаа Господь да отпуститъ ти». Князя же и весь причетъ же, и народъ тако же довольнѣ поучивъ, с миромъ отпусти. Сам же къ трудомъ труды прилагааше, данныи ему талантъ во сто хотя умножити, смѣрение же тако же къ смиренію приложи, и безъ лѣности прохощааше грады же и веси, поучаяя порученое ему Богомъ стадо, ни труда убо, ни же болѣзней телесныхъ оущая. Тако и въ старость приходя быше, сирымъ же убо и вдовицамъ, и убогымъ, яко присныи отецъ являшася.

Въ тожде время и Сеитъ еретикъ явися, туждаа церкви Христовы и православныи вѣры мудрствую, его же святаи препрѣ, и не покаяющася того, проклятію предася, иже и погыбе.

И яко убо прохощаше мѣста и грады Божиии человекъкъ Петръ, прииде въ славныи градъ, зовомыи Москва, еще тогда мало сушу ему и не многонародну, яко же нынѣ видимъ есть нами. Въ томъ убо градѣ быше обладаюа благочестивыи великии князь Иоанъ, сынъ Даниловъ, внука блаженнаго Александра. Его же видѣ блаженныи Петръ въ православиии сияюща и всякыи добрыи дѣлы украшена, милостива суша до нищихъ, честь подавающа святыиимъ Божииимъ церквамъ и тѣхъ служителямъ, любочестива къ божественнымъ писаниемъ и послушателя святаи учении книжныхъ, и зѣло възлюбилъ его Божиии святитель и начатъ большее инѣхъ мѣсть жыти в томъ градѣ.

Съвѣщываетъ съвѣтъ благу князю, съвѣтуя ему, яко да створитъ церковь каменемъ ставлену во имя Пречистыа [Владычица] наша Богородица, приснодѣвица Мариа, пророчествовавъ сице, яко: «Аще мене, сыну мои, послушаеши и храмъ Пречистыа Богородици въздвигнеши въ своемъ градѣ, и самъ прославишися паче инѣхъ князиеи, и сынове и внуци твои в роды, и градъ сыи славенъ будетъ въ всѣхъ градѣхъ Рускыхъ, и святителии поживутъ в немъ, и въздудутъ «руки его на плеча врагъ его, и прославится Богъ в немъ. Еще же и мои кости в немъ положени будутъ». Сиа бо словеса князь отъ учителя с радостію великою приемъ, начатъ со щаниемъ о церкви прилежати. И основаннѣи бывши, начатъ день отъ дне спѣяти и въздвизатися. И самому святителю прилежати на всякъ день спѣыти. И быше убо веселие непрестанно посрѣдѣ обоихъ духовное. Князю убо въ всемъ послушающу [и честь велию подающу] отцу своему, по Господнему повелѣнію, еже рече къ Своимъ ученикомъ: «Приемляи вас, Мене приемлетъ». Святителю же пакы толико прилежашу сынови съвоему князю о душевныхъ и тѣлесныхъ, яко с Павломъ ему глаголати.

И яко убо начатъ церковь свершатися, проувидѣ святыи смерть свою Божииимъ откровениемъ, и начатъ святама своима рукама гробъ себѣ творити близъ святаго жертвеника. И по свершении его пакы видѣ видѣние, възвѣщающее ему жытіа сего исхождение и къ Богу, Его же измлада възлюбилъ, прехождение, и весь радости исполнися. И днєви бывшу, самъ входитъ в церковь и божественную службу свершает. Помолвися о православныхъ же царехъ и князєхъ, и о своємъ сыну, его же възлюбилъ, благочестиваго, глаголю, князя Иоана, и за все благочестивое христіанское множество всяа Руския земля, и о умрѣшихъ тако же воспоминание створи, и святымъ таинамъ причастивъся. По исшествіи же его изъ церкви призываетъ весь причетъ и довольно поучивъ ихъ, яко же обычаи быше ему тво рити. Отъ оного убо часа не преста милостыню творити всѣмъ приходящымъ к нему убогымъ, такожде же и монастыремъ, и по церквамъ ереомъ.

И яко убо позна свое еже изъ мира исхождение и часъ увѣдѣ, призываетъ нѣкоего именовъ Протасиа, его же бѣ князь старѣишину града поставиль. Князю бо тогда не прилучися въ градѣ. Бѣ же Протасии онъ мужъ честенъ, и вѣренъ, и всякыи добрыи дѣлы украшенъ. И рече ему: «Чадо, се азъ отхожу жытіа сего, оставляю же сыну своему възлюбленному князю Иоану милость, миръ и благословение отъ Бога, и сѣмени его до вѣка. Елико же сынъ мои и мене упокои, да въздасть ему Господь Богъ сторицею в мире семъ, и животъ вѣчныи да наслѣдитъ, да не оскудѣтъ отъ сѣмени его, обладая мѣстомъ его, и память его да упространится». Таже елико имяше влагалище, дасть ему, завѣщавъ на церковное свершение истыщити то. И всѣмъ вкупѣ миръ давъ, начатъ вечерню пѣти. И еще мо-

литвъ суши въ устѣхъ его, душа от тѣла его исхождааше. Самому руки на небо въздѣвшу, и тѣло убо на земли оста, душа же на небеса възлетѣ къ желаемому Христу.

И князю убо с великою скоростию в град приспѣвшу съ всѣми велможы своими, о преставлении добраго отца и благаго учителя велми тужаше, и на одрѣ святаго поставлеше, къ церкви понесоша, яко же обычаи естъ мертвымъ творити. Страшно же нѣчто прилучися тогда и всякого ужаса исполнено. Человѣкъ нѣкый невѣрие имѣя къ святому прѣжде, и тѣ приде погудѣ народа оного, в помысле своемъ поношая его, глаголя: «Почто самыи князь и толико народа прѣдходятъ и послѣдуютъ единому человѣку мрътву и толику честь дають ему?» И оному убо таковая по[м]ышляющу въ сердци своемъ, абие видѣ, яко же послѣжде съ извѣщениемъ сказа, святаго на одрѣ ономъ сѣдяща и со обою страну одра народъ благословляюща, и князя предидушаго, и послѣдующыи народ. И одрѣ убо с мощыи къ гробу принесше, иже самъ себѣ бѣше уготовалъ, поставляютъ его в немъ мѣсяца декабря 21 день, иде же и нынѣ лежыт, чюдеса различная точа иже с вѣроу приходящымъ.

По двадесятихъ же днехъ еже въ гробѣ положеннаго его уноша нѣкыи, от рожения своего имѣя руци раслаблени отнудъ недвижымы, яко ни къ устомъ мощы принести ихъ, съи убо с теплоу вѣроу къ гробу святаго причеше, съ слезами моляся, и абие исцѣление получы. Потомъ же слухому исцѣления дарова, слѣпому же зрѣние подасть.

Сия убо тогда явленнѣ сѣдящяся у гроба святаго в малѣхъ днехъ, яже благовѣрныи князь Иоанъ написавъ, принесе въ славныи град Володимиръ. И зборну убо тогда и празничну днєви сътворшуся, на амьвонѣ посреди церкви прочтени быша. Тогда и онъ тамо прилучися, иже преже невѣрие имѣя [къ святому], яко же предъ и писахомъ, повѣда посредѣ народа, како видѣ его на одрѣ сѣдяща и благословляюща народы, вѣнегда къ церкви несомъ бѣ. Сиа убо князь услышавъ, и причет, и весь народъ, единогласно прославиша Бога и Того угодника. «Прославляющихъ бо Мя, – рече Господь, – прославлю». Не преста бо Господь от оного дне даже и донынѣ, знаменна и чюдеса творя у гроба святаго. Приходящеи бо с вѣроу независтнѣ приемлютъ исцѣлениемъ дары. Болшаа же исцѣления и втай бывають, и в семь и по смерти смиренне дръжа Божии угодникъ, и таинныя и скровенныя болѣзнии исцѣлѣвая.

По времени же прииде Феогноу пресвященныи митрополитъ Киевскыи всея Руси, поставленъ святѣишымъ патриархомъ Исаемъ. И обрѣте у гроба святаго Петра толика исцеления бывающа, посылаетъ къ Царюграду и възвѣщаетъ патриарху и всему собору о чюдесѣхъ святаго. Патриархъ же сборъ собирает, и писанию митрополичю прочтену сущю, вси единѣмъ гласомъ прославиша Бога, прославляющаго святыхъ Своихъ. И восписуетъ патриархъ Феогностови съ всѣмъ сборомъ сице: «Пресвященныи митрополитъ всея Руси и всечестныи о Святѣмъ Дусѣ възлюбленныи брате нашего смирения и служитель! Благодать буди и миръ [от Бога] твоему святительству. Писание приахомъ твоего святительства, повѣдающее убо и извѣщающее о преже тебе бывшаго святителя Петра тоя же святѣишиа церкви, како прославленъ бысть по смерти от Бога, и ближнии Его служытель бысть и угодникъ, яко и чюдесемъ великимъ свершатися от него, и всякиа болѣзнии исцѣлити. Възрадовахомся убо и възвеселихомся Духомъ о семь и должное Богови въздахомъ славословие. А поне же от насъ въпрашаетъ увидѣти твое святительство, како створиши о таковыхъ святыхъ мощехъ, вѣси и самъ, каковыи чинъ в таковыхъ имать святая Божия церковь. Извѣщение о томъ примѣше извѣстно и неизмѣнно, такому церковьному примѣться уставу святительство твое и о томъ, и пѣнныи священныи и славословенныи почтетъ Божия угодника, и къ преднимъ лѣтомъ предастъ въ хвалу и славу прославляющаго Бога Того славящимъ, Его же благодать буди с твоимъ святительствомъ».

Таковое убо писание принесено бысть святителю Божию Феогносту. Онъ же въ явление князю и всѣмъ сотворяет, и праздникъ свѣтелъ святому створяют. И оттоли даже и донынѣ празнуемъ естъ [святѣи] по достоинству. И яко же источникъ чрепелемыи болшее истѣкаетъ, сице и гробъ чюдотворца новаго Петра с вѣроу приходящии исцѣления истѣкаетъ душевная и телесная.

Къ сему же и азъ малу нѣкую душепользную повесть приложу, таже слово препокою. Преже сихъ лѣтъ, не вѣмъ, како судбами, ими же вѣсть Богъ, и азъ смѣренныи възведенъ быхъ на высокыи престолъ сиа митрополия Рускоя святѣишымъ патриархомъ и дивнымъ Филофѣмъ и еже о немъ священнаго сбора. Но къ Руской земли пришедшу ми, мало что съпро тивно съприлучити ми ся ради моихъ грѣховъ. И третиему лѣту наставшу, паки къ Царюграду устремихся. И тамо ми достигшу по многыхъ трудѣхъ и искушенияхъ, надѣюшу ми ся нѣкое утѣшение обрѣсти, обрѣтохъ всяко неустроение въ царехъ же и въ патриаршствѣ. На престолѣ бо быше патриаршскомъ сѣдя злѣвъзведенныи Макарии безумныи, дерзнувыи кромѣ избрания [сборнаго, паче же назнаменания] Святаго Духа, наскочити на высокыи патриаршскыи престолъ царьскимъ точию хотѣниемъ. Святѣиши бо блаженныи онъ патриархъ Филофий быше преже, тогда украшая престолъ великаго вселенскаго патриаршства, иже лѣта доволна добрѣ стадо Христово упасе, и на ересь Акындонову и Варламову подвижася, и сихъ учения раздрушывъ поученныи своими, ещѣ же и Григору еретика словесы своими духовносными поправъ, и учения и списания его до конца низложывъ, и самыхъ проклятию предастъ. Книги многи на утвержение православыи написана и словеса похвална, и каноны сложыи многообразныи. Но сею яко свята, и велика, и дивна суща дѣломъ и словомъ, тогдашнии царь не възхотѣ, но того ложныи и обогательныи словесы престола сводить и в монастырь затваряет. По своему же нраву избираетъ Макариа нѣкоего безумна и всякого разума лишена, и кромѣ церковнаго предания же и устава посаждает. Мерзость запустѣнна на мѣстѣ святѣи! Изгоняетъ бо ся Иаковъ, вводитъ же ся Исавъ, иже и преже рождения възненавидѣнныи. Яко же Аркадii, жены своея послушавъ, заточи Златогласнаго Иоана, Арсакия же оканнаго престолу его приемника стваряетъ. Но убо дивныи Филофѣи и Божии человѣкъ, и медоточныи языкъ, в такомъ истомлении, болѣзнихъ нестирпимыхъ, славословя и благодаря Бога не преста. И по лѣтѣ усну сномъ блаже ннымъ, душу же в руцѣ Бога живаго предастъ. И причтень бысть лику патриаршску, ихъ же и житию поревновать.

Царь же, озлобивши его, царство напрасно погуби. Макарии же, иже от него поставлены, судом Божиимъ сборнѣ измѣтаются и изверженю, яко злославень, и заточению преданъ бывает. На том же убо сборѣ и азъ со иными святители бых, в том же свитцѣ извержения его подписах.

Пребых же убо въ оное время въ Константиноградѣ тринадцать мѣсяць, ни бо ми мощно бѣше изгыти, велику неустроению и нужу належашу тогда на Царствующи градъ. Море убо латиноу дръжимое, земля же и суша обладаема безбожными турки. И в таком убо затворѣ суцу ми, болѣзни неудобстерпимы нападоша на мя, яко елѣ ми живу бы быти. Но едва в себѣ преидох, и призывах на помощь святого святителя Петра, глаголя сице: «Рабе Божии и угодниче Спасовъ! Вѣмъ, яко дръзно вение велико имѣеши къ Богу и можеши напастуемым и болным помощи, идѣ же аще хочещи. И аще убо угодно есть тебѣ твоего ми престола дойти и гробу твоему поклонитися, даи же помощь и болѣзни облегчание». Вѣруите же ми, яко от оного часа болѣзни оны нестерпимы престаша, и в малѣх днехъ Царствующаго града изыдох и, Божиимъ поспѣшениемъ и угодника Его, приидох и поклонихся гробу его чюдотворивому. Внегда убо приять нас радостию и честию великою благовѣрныи великыи князь всея Руси Дмитреи, сынъ великаго князя Иоана, внука Александра.

Такова убо великаго сего святителя и чюдотворца исправления, сицевы того труды и поты, ими же измлада и от самыя уности Богу угоди, их же ради и Богъ того прослави, въздарие ему даровавъ. Се тебѣ от насъ слово похвално, елико по силѣ нашей грубои, изрядныи въ святителех, о них же потекль еси, яко безтрудоу апостолъ, о стадѣ порученом ти словесных овцахъ Христовыхъ, их же своєю кровию испусти, конечным милосердием и благостию. И ты убо сице вѣру соблюде, по великому апостолу, и течение свершы, яснѣше наслаждаешься невечерняго Троичнаго свѣта, яко, небесная мудрствовавъ, възлетѣ благоуправленъ. Нас же, молимъ тя, назираи и управляи свыше. Вѣси бо, колику тяжестъ имать жытие се, в том бо и ты нѣкогда трудилъ еси. Но убо поне же тебе предстателя Руская земля стяжа, славныи же град Москва честныа твоя мощы, яко же нѣкое скровище, честно сблюдет, и яко же тебѣ живу, на всякъ день православныи свѣтлии нашы князи с теплою вѣрою поклоняются и благословение приемлютъ съ вѣсми православными, vzdающе хвалу Живоначальной Троици, Ею же буди вѣсми нам получитьи о самом Христѣ, о Господѣ нашем, Ему же подобает слава, честь и держава съ безначальным Отцем, Всесвятымъ благымъ животворящимъ Духомъ нынѣ и в бесконечныи вѣкы, аминь.

За молитовъ святого отця Петра, новаго чюдотворця, Господи Исус Христе, Сыне Божии, помилуй мя грѣшника.

В перекладі українською мовою:

Житіє та життя і мале сповідання від чудес у святих отця нашого Петра, Архієпископа Київського та усієї Русі, списано Кипріяном, смиренным митрополитом Київським та усієї Русі.

Господи, благослови, отче.

Праведники вовки живуть та від Господа нагорода їх, і зміцнення їх від Всевишнього. І праведник, коли прийде час кончини, у спокої буде. І прославляючи праведника, звеселяться люди, бо ж праведним належить хвала. Від цих саме один є і священноначальник, якого ми нині прославляємо. І ніхто ж нині не є гідним похвалити достойне по достоїнству, а ще несправедливо, гадаю, такого святителя вінець без прикрас залишити, який і ті, хто перед нами були, свавільно проминули. Бачу в цьому певний Божий замисел і святого дар, від якого й ми малу частку приймемо, як та вдовиця, що принесла два мідайки.

І я багато днів млів, бо манила мене любов до істинного пастуха, і, коли хотів якусь малу хвалу принести святителю, але, споглядаючи свою нікчемність у порівнянні з його величчю, утримувався. А ще, щоб не звинуватили в недбалстві та лінощах. Цього ради на Господа сподіваючись і на Того угодника, за справу, понад сили наші, взявся – маю бо трохи про життя його повідомити, скільки Бог дасть та скільки від оповідачів чув я, а ще маю трохи сказати й про чудеса його. Бо ж той, хто не може всю глибину вичерпати, не полишить справи, щоб бодай малою чашею не зачепнути води та охудити спрагу своєю. Так і про це (щоб залишити справу написання життя через власну мізерність – С.ІІІ.) як про недостатнє я розсудив, стоячи на його місці та його гріб споглядаючи, і престол успадукавши, який він передчасно залишив та у небесну обитель відійшов. Почну ж повість про нього, народження його, виховання й відхід зі світу.

Цей блаженний Петро народився від християнських та побожних батьків ув одному з міст землі Волинської. Сталося ж щось таке до народження його, про що не варто мовчати. Коли він ще був в утробі материнській, однієї ночі, на світанку недільного дня, побачила видиво таке маги його. Здалося їй, що вона тримає агнца на руках своїх, посередині його рогів виросло дерево з листям, від якого добра тінь, і багатьма квітами та плодами прикрашене, і посередині гілок його багато свічок, які світять та гарно пахнуть. І коли прокинулася, не розуміла, що це та який сенс баченого. Однак, якщо вона і чудувалася, але згодом сенс із дивуванням уяснила: якими дарами угодника Свого Бог збагатив.

Коли ж народилася дитина й досягнула сьомого року, була віддана батьками книгам вчитися. Але ж попри те, що вчителів він зі старанністю слідував, нешвидко давалося йому навчання, а важко та складно. Через це тяжко сумували його батьки. Докоряв себе цим і вчитель його. Якось уві сні побачив хлопець чоловіка у святительській одежі, який прийшов, став перед ним та сказав: «Отверзи, дитя моє, уста свої». Коли ж він відкрив, святитель правою рукою доторкнувся його язи-

ка й благословив його, і ніби чимось солодким гортань його наповнив. І раптом прокинулася дитина й нікого не бачила. І відтоді все, що писав йому вчитель його, легко вчив, і швидко всіх однолітків своїх перевершив і випередив.

Коли було йому дванадцять років, пішов у пустинь, що була поряд, в один з монастирів, і від тамтешнього ігумена постригається та до братії приєднується. І разом із волоссям всіляке мудрування відтинає плотьська, та сяє досконалим в усьому послушником, який слідує своєму духовному отцю. У поварню ж на плечях своїх воду та дрова носить, і братії волоссяниці пере, взимку ж і влітку це робить безперестанно, ніколи ж не залишає це правило, щоб як тільки задзвонять, першому бути в церкві і вдень, і вночі, і по закінченні [молитов] останнім виходити. Але й коли він стояв у церкві і благоговійно й старанно слухав божественні писання, то ніколи не притулявся до стіни. І багато років цілі дні проводив у такому послухові, ніби яку лівстицю сходження у серце поклав за повчанням та словом Лівстичника. Завжди бо в усьому наставника свого слухав та братії без лінощів служив, не як людям, а як самому Богові, і усім образом був гідним добродійного життя через смирення, і лагідність, і мовчазливість.

Перегородом і дяконське служіння приймає за порадою наставника, а потім і пресвітерського сану сподобляється, і ніколи першого служіння не залишає, а служить братії смиренно у серця скрусі. Але приходять бажання до навчання іконного, і швидко цьому навчився, за повелінням наставника. І цим ділом зі старанням займаючись та малюючи образ Спасителя та Його всенепорочної Матері, іще ж і святих образи та лики, і від цього умом та думками від земних справ линучи, увесь обожнений був умом та натхнений зображенням тих [святих], і більше зусиль до добродійного життя додавав, і до сліз наVERTався. Бо багато хто зазвичай, коли обличчя любе згадає, раптом плакати починає. Так само й цей божественний святий робив, від цих мальованих образів до первообразних (до святих, які зображувалися – С.Ш.) ум підноси́в. І преподобний отець наш і Божий чоловік без лінощів ікони робив. Наставник же, приймаючи їх, роздавав: ті – братії, ті же – і деяким христолоубивим, які приходять у монастир заради благословення.

Перегородом, з благословення та за велінням наставника свого, залишає обитель. Бо негідно такий людині перш, ніж пройде усі ступені, посісти учительське місце. Виходить бо з обители та обходить навколо місця ті пустинні, та знаходить місце безмовне на річці, яка називається Рата, і тут житло собі ладає, і багато зусиль докладає, і хворобу до хвороби додає, і піт проливає. І церкву споруджує в ім'я Спася нашого Ісуса Христа, і келії будує для перебування братії, що приходять до нього. І скоро зібралось в нього немало братів. Цей бо блаженний турбувався про їх спасіння, як отець чадолубний. І не тільки словом вчив, але й ділом виховував. Був бо норомом лагідний, мовчазний в усьому, і не як старійшина являв себе братії, але як найостанніший з-поміж них. Ніколи не розгнівався на того, хто згрішив, але з тихістю і словом розважливим учив. Був бо й милостивим настільки, що ніколи убогого, який просив, або мандрівника не відпустив з порожніми руками, але від бувшого у них подавав, часто й таємно від братії, згадуючи того, хто сказав: «Той, хто милує жебрака, Богові позичає», і самого Господа слухав, Який повелів: «Будьте щедрі, як Отець ваш небесний щедрий є». Часто, не маючи чого дати тому, хто просить, давав від ікони, що писав, іноді ж волоссяницю, що зняв з себе, давав убогому, який страждав взимку.

І перебував у таких подвигах та каятті. «Неможливо місту укритися, якщо воно на горі добродіяння стоїть», але і до князя тодішнього дійшли чутки про добродійне чоловіка життя, і до вельмож також, одним словом – до усього краю та землі тієї. Тоді ж бо була земля Волинська в усій своїй пишності, достатком і славою перевершувала усіх, так що й нині, після багатьох воєн, вона не така, хоча й благочестива. І усі шанували та славили цю людину: князь і славні вельможі, і всі слово та вчення його приймали.

Саме тоді випало і святителю Максиму, який у ті роки престол всієї землі Руської прикрашав, проходити тією землею, повчаючи людей Божих по переданому уставу. Прийшов же чоловік цей Божий, Петро, зі своєю братією благословення від святителя прийняти, і образ Пресвятої Богородиці, що сам написав, приніс йому. Святитель же Божий його разом із братією благословив, образ же Пречистої з великою радістю прийняв, золотом та камінням прикрасивши, у себе зберігав, вдень та вночі молився їй безперестанно за збереження та оборону Руської землі, і робив це аж до своєї смерті. І життя цього кінець прийняв архієпископ Максим, і тіло його, до труни покладене, було у славній церкві Владичиці нашої Богородиці і Пріснодіви Марії у славному місті Володимирі.

Геронтій же, ігуменом будучи, зухвало повіяв, бажаною викрасти сан святительства, а того й не знаючи, що «будь-який дар є згори, сходить від Бога, отця світла», не чув Писання, в якому сказано: «Все залежить не від того, хто бажає, не від подвижника, а від Бога, який є милостивим». Але, будучи одержимий недугом свавілля та гордині, на таку висоту зазіхнув. Дочекавшись зручної нагоди, коли ніхто не міг заборонити йому таке неподобство, наважується: приймає святительську одягу та начиння, ще й той само образ, який власноруч написав наш Петро та Максимові приніс, бере й жезл пастирський, і церковні чини, та рушає до Константинополя, сподіваючись отримати бажане.

Звістка про це розлетілася по всій землі Руській аж до Волині, і багато хто обурювався. Князь же Волинської землі на нараді приймає недобре рішення: захотів Галицьку єпископію на митрополію перетворити, говорячи, що не бажає коритися Геронтієвій гордині. І погрожує Петрові, змушуючи його йти до Царгорода. І це тривало багато днів, іноді сам князь звертався до Петра, іноді бояр та радників посилав до нього. І святий вклоняється, слухає слова їхні та сам до подорожі готується. А князь, таємно від Петра, пише лист, благаючи святого патріарха та увесь священний собор, прохаючи зглянутися на його бланання, та саме Петра на святительському престолі бачити просячи. І посла відправляє з цим писанням разом із Петром.

Коли ж Геронтій приходить до моря, сходить на корабель та прямує до Царгорода. Коли ж преподобний отець наш Петро доходить до моря, також в іншому місці на корабель зійшов та до

Царгорода поплив. Але для Геронтія якимось нещасним плавання стало, буря бо велика в морі піднялася, і зустрічні вітри з-перед корабля натискали та створювали велику небезпеку кораблеві, і хвилі великі йшли. Петровому ж кораблеві тихий та холодний, як зефір, і попутний вітер був, немов уві сні море перейшов, до стін Костянтинового міста перелетів.

Коли ж Геронтій був смутний, уночі явилася йому ікона Пречистої Богородиці, – що, як уже було сказано, своїми руками Петро преподобний написав, – кажучи йому таке: «Марно трудишся, у таку путь подався! Не зійде на тебе святительський великий сан, якого ти забажав. Але Петро, який мене написав, ігумен Ратський, служитель Сина й Бога мого та мій, той зведений буде на високий престол митрополії Руської, і престол прикрасить, і людьми добре буде опікуватися, за яких Христос, Син мій і Господь, кров Свою, від мене позичену, пролив. І так побожно проживши, у старості чесній до бажаного Владики та Першого Святителя прийде радісно». Таке видіння Геронтій бачив та словеса почув від чесного та славного Пречистої образа, раптом прокинувся та почав розповідати усім, хто був із ним, кажучи так: «Даремно трудимося, братіє, жаданого не отримаємо». Коли ж вони просили повідати їм причину цього, усім розповідав про те, що побачив та почув. І так після великих штормів та бур, ледве змогли досягнути Царгорода.

Тож, як було вже сказано, коли преподобний отець наш Петро Костянтина міста раніше досягнув, вийшов із корабля та до святого патріарха у славний храм Премудрості Божого Слова увійшов. Був же тоді окрасою патріаршого вселенського престолу святий Афанасій дивний. І коли Петро входив у двері, де сидів патріарх, пахощами наповнилась храмина та. І зрозумів натхнений Духом Святим патріарх, що через прихід Петрів пахощі ці були, і прийняв його радісно, благословення його сподобив із радістю. Потім же, коли про причину його приходу дізнався, відразу собор скликає священних митрополитів, і обрання за звичаєм творять. І явився достойним, яким і до народження був наречений, Петро, і в морі таким же – Богородицею. І коли патріарх із священним собором божественну тайну службу править, висвячує й дивного Петра, свічку на підвічнику ставить, щоб усім у храміні світив, і вчителя того та пастуха землі Руської встановлює. Тоді ж, як ми чули від деяких істинних, які нам повідали, лице його просвітлюлося, так що усі, хто служив із патріархом, здивувалися. Через це ще більше утвердився в думці патріарх із усім собором, кажучи, що «Ось людиною повелінням Божим прийшла до нас, і Того благодатно добре стадо буде опікувати, яке доручене йому». Було весілля духовне у день той.

Після кількох днів і Геронтій прийшов до Царгорода дуже втомлений, як раніше вже писалося. Та сходить і той до святішого патріарха й, знехотя, про все, що з ним сталося, говорить, і про сновидіння також. Патріарх же багато словес сказав, ще ж і від правил богоносних отців наших додав, що не варто мирянам обрання святительського творити, тим більш – нікому не сміти самому на такий сан зазіхати, не будучи обраним святим собором, поготів – від Пресвятого та Живоначального Духа відміченим. Та інших багато слів від святих правил та божественних писань сказав йому, і урвав слово. Ризи же святительські з чесною іконою та пастирський жезл, також і церковні чини прийняв, передав у руки істинному святителю та Божій людині Петру, і таке сказав: «Прийми Богородичний святий образ, що ти своїми руками написав. Цього ради і нагороду тобі дарувала сама ікона, про тебе прорікаючи».

Відтоді святий патріарх Афанасій щодня бесіди душеспасенні проводив, святителю Петру кажучи таке: «Пильнуй же, чадо і брате у Христі любий, у які й у скільки подвигів увійшов ти: це тобі великий корабель Христос Бог доручив наставляти, й управляти ним, до пристанища спасіння привести. Таж не розлішиш ніколи, та не почнеш сумувати, та не обтяжишся чималим опікуванням великої та незліченної землі Руської. Ось, спадкоємцем бути апостольського служіння та робітником Христос винограду Свого поставив. Наслідуй апостолів, будь учнем істинним Спасовим, і ти відважно в друге прирешта Його станеш, проголошуючи: «Ось я та діти, яких Ти мені дав». І такими словами та іншими багатьма завжди блаженного повчаючи, по закінченню кількох днів славно відпустив його з Константинополя.

Коли же він пішов та море благополучно переплив, і дійшов до найсвятішої митрополії Руської, і усім благословення подав, почав учити Богом доручене йому стадо, переходячи від міста до міста, покірно або ж смиренно, і трудом, і лагідністю, згадуючи Того, Хто сказав: «У серцях лагідних спочине Бог», і також: «Серце крушене і смиренне Бог не принизить».

Коли все було так, не міг терпіти лукавий, бо ж він споконвічно є ворогом та супротивником людському роду, який не хоче ніколи користь людську бачити, малу перешкоду святому влаштував: декого підбив проти того [Петрового] прибуття. Але переогом засоромилися та святителя прийняли, і зі смиренням тому підкорилися. Він же не лише не злом'яв'ятий був, але й щиро тим відпустив, і за них сотворив молитву, і старанно виконував свою справу.

Потому знов творець заздрості ворожою заздрістю розпалює Андрія, єпископа Тверської землі, який був недалекий умом і розумом нерозважливий та нетямущий, і на суєтну славу зазіхнувши, язика свого нагострив, щоб зводити наклеп на праведного. Сипле ж бо брехливі та лайливі слова і посилає у Царственне місто до святішого та блаженного патріарха Афанасія. Він же здивувався та не повірив цьому. Та оскільки багато було тих наклепів, то надсилає одного з кліриків церковних святий Афанасій із посланням, так мовлячи: «Всесвященіший митрополите Київський і всієї Русі, у Святому Дусі возлюблений брате та співслужителю нашого смирення Петре! Знаємо, що за велінням Святого Духа поставлений ти пастухом та вчителем словесного Христова стада. Та ось нині прийшли від вашого народу та вашої землі важкі слова про тебе, так що почуття мої переповнилися та думки мої потмяніли. Постарайся це очистити та виправити».

Таке послання та слова надіслані від патріарха клірик взяв і Руської землі досягнув. Але наклепи Андрієві не залишилися прихованими до того часу й від святителя Петра. І поклавши всю надію на Бога, казав: «Терплю, потерплю [заради] Господа, і почеу мене», і «Якщо Бог із нами, то

хто на нас?» І коли патріархом надісланий клірик приїжджає, собор збирається у місті Переяславі. Приходить й побожний єпископ Ростовський Симеон, і преподобний Прохор, ігуменом тоді бувший. Покликаний був і Андрій, єпископ Тверський, який був творцем усіх тих плиток. Князь же Михайл під ту пору в Орді був, але сини його прийшли, Димитрій та Олександр, і інших князів багато, вельмож багато, а ще ж найкращі з ігуменів та ченців, та священників чимало.

Тоді надісланий патріархом клірик послання та слова преподобному Петрові перед усіма являє. І було велике сум'яття через брехливий та улесливий наклеп на святого. Такий шум був, що всяке могло статися, якби не сам святитель і Божий чоловік Петро зупинив крики, наслідуючи свого Вчителя Христа, коли Той сказав Петрові [апостолу]: «Встроми ножа свого у піхви». У ласкавого ж бо Учителя ласкавий і учень, який, в усьому Йому наслідуючи, казав таке: «Братія та чада возлюблені! Не краший я є за Йону пророка. Якщо ж мене заради таке хвилювання велике здійснюлося, проженіть мене, і заспокоїться шум ваш. Навіщо через мене так хвилюється?» Однак про нього, вчителя та пастуха доброго, усі сперечалися, бажаючи знайти, хто та звідки є той, що такий наклеп на отця нашого й святителя зводить. Та злодію не схватитися, і всі зрозуміли брехню, яку Андрій звів на святого, і перед усіма викритий та присоромлений був. Святий же Петро жодного зла не чинив йому, але перед усіма словами втішними його повчаючи, сказав йому: «Мир тобі у Христі, чадо! Не ти це створив, але споконвіку роду людському задрісник диявол. Ти ж відтепер пильнуй себе. Те, що відбулось, Господь хай відпустить тобі». Князів же з усім почтом, і народ також достатньо повчив, і з миром відпустив. Сам же до трудів труди докладав, талант свій примножити бажаючи, смирення до смирення додав, та без лінощів проходив міста і села, повчаючи доручене Богом стадо, ані труда, ані хвороби тілесної не відчуваючи. Так і у старість приходив, хворим бо, і вдовицям, і убогим завжди будучи як отець.

У той час і Сеїт еретик з'явився, який супротивне вчення Церкви Христової та православної віри мрудував, його святий застеріг. А коли той не скорився, прокляв його, він же й загинув.

Проходячи містами й селами, Божий чоловік Петро прийшов у славне місто, що звалось Москва та було тоді малим і небагатолюдним, яким нині ми його бачимо. Тим містом володів благочестивий великий князь Іоан, син Данила, онук блаженного Олександра. Його бачив блаженний Петро в православ'ї сяючим і всілякими добрими справами прикрашеним, милостивим до жебраків, щирим шанувальником святих Божих церков та їх служителів, скорим до добровільних писань та слухачем святих учень книжних, і дуже полубив його Божий святитель. І почав більш, ніж в інших місцях, жити в цьому місті.

Дає ж пораду добру князю, радячи йому збудувати церкву, складену з каменя, на честь Пречистої Владичиці нашої Богородиці та Пріснодіві Марії, пророкуючи таке: «Якщо мене, сину, послухаш та храм Пресвятої Богородиці зведеш у своєму місті, і сам прославишся більше за інших князів, і сини, і онуки твої від роду до роду, і місто це найславетнішим буде з-поміж усіх міст Руських, і святителі поживуть у ньому, і піднімуться "руки його на плечі ворогів його"», і прославиться Бог у ньому. Ще ж і мої кості в ньому лежати будуть». Ці слова князь від учителя з радістю прийнявши, почав сумлінно церквою опікуватися. І коли заснована була, почав день за днем старанно її будувати. І самому святому на щодня догоджати. І була радість велика між ними двома духовна. Князь бо в усьому слухав та велику шану віддавав отцю своєму, по Господньому велінню, як і сказав Своїм учням: «Той, хто приймає вас, Мене приймає». Святитель натомість із сином своїм, який настільки був йому відданий, про душевне та тілесне, як із Павлом, розмовляв.

І коли вже церква добудовувалася, передбачив святий смерть свою Божим одкровенням, і почав святими власними руками гріб собі ладнати біля святого жертovníка. Та після завершення її знову бачив видіння, яке сповіщало йому життя цього кінець та до Бога, якого він ще замолоду полубив, перехід, і увесь радості сповнився. Одного дня, сам увійшовши до церкви та божественну службу відправивши, помолився за православних царів і князів, і про свого сина, якого полубив, благочестиво, кажу, князя Іоана, і за весь благочестивий християнський люд усієї Руської землі, і померлих також пом'янув, і Святих Тайн причастився. Після виходу ж його з церкви скликав увесь почет і добре навчав їх, як був у нього звичай робити. Відтоді не переставав милостиню давати усім убогим, які приходили до нього, також і монастирям, і по церквах ієреям.

І коли відчув своє з миру відходження і годину передбачив, кличе декого на ім'я Протасій, що його князь старійшиною міста поставив. Був же той Протасій чоловіком чесним, і вірним, і всякими добрими справами прикрашеним. І сказав йому: «Чадо, ось я відходжу з життя цього. Залишаю ж сину своєму возлюбленному, князю Іоану, милість, мир і благословення від Бога, і нащадкам його довіку. Наскільки же син мій мене упокоїв, да воздасть йому Бог сторицею у світі й життя вічне дає, і пам'ять про нього хай лине». Також, скільки мав заощаджень, дав йому, заповів на добудову церкви використати те. І усім разом миру побажав, почав вечірню співати. І ще коли молитва була у нього в устах, душа з тіла його вийшла. Сам руки до неба здійняв, а тіло на землі залишилось, душа ж на небеса злетіла до сподіваного Христа.

І князь звидко до міста повернувся з усіма вельможами своїми, за преставленим добрим отцем та милостивим учителем дуже сумував, і на одр святого поклав, до церкви поніс, як велить звичай мертвим творити. Страшне ж щось сталося тоді й усякого жаху сповнене. Якийсь чоловік, що не вірив у святого, прийшов поміж народом тим, у думках ганячи його, й казав: «Навіщо сам князь та стільки народу ходять навколо одного чоловіка та таку честь йому віддають?» І коли та людина таке думала у серці своєму, раптом бачить, як потім зі свідченням розказала, святого на одрі своєму сидячого та народ на обидва боки одра благословляючого – і князя, який ішов попереду, і народ, що ішов позаду. І одр же з мощами до гробу принесли, який сам собі підготував, поклали ж його у нього у місяці грудні у 21 день, де й нині лежить, чуда різні являючи тим, хто з вірою приходить.

Через двадцять днів після покладення його в гроб якийсь юнак, від народження маючи руки розслаблені та зовсім нерухомі, так що навіть до роту не міг піднести їх, цей до гробу святого з теплою вірою прийшов, зі сльозами молився і раптом зцілення отримав. Потім [святий Петро] горбату зцілення дарував, а сліпому же зір дав.

Ці чудеса сталися біля гробу святого протягом кількох днів, а благовірний князь Іоан їх записав і приніс у славне місто Володимир. І коли був соборний та святковий день, на амвоні посеред церкви були прочитані. І тоді там трапився той, який доти не вірив у святого, як ми раніше писали, розповів посеред народу, як бачив на одрі сидячого та благословляючого народ, коли його несли до церкви. Це князь почувши, і почет, і весь народ, одногolosно прославили Бога й того угодника. «Тих, хто прославляє Мене, – сказав Господь, – прославлю». Не припинив Господь від дня того навіть і донині знамення та чуда творити біля гробу святого. Бо ті, що приходять із вірою, щедро приймають зцілення дари. Більшість же зцілень таємно буває, в цьому і після смерті смирення тримає Божий угодник, таємні та найпотайніші хвороби зцілюючи.

У свій час прийшов Теогност, преосвященний митрополит Київський та всієї Русі, поставлений святішим патріархом Ісаєю. І дізнавшись, що біля гробу святого Петра стільки зцілень буває, посилає [гінця] до Царгорода та сповіщає патріарха та собор увесь про чудеса святого. Патріарх собор збирає, і коли було прочитане писання митрополита, усі єдиним голосом прославили Бога, який прославляє святих Своїх. І пише патріарх Теогностові з усім собором так: «Преосвященний митрополите всієї Русі й всесечний у Святому Дусі взлюблений брате нашого смирення та служителя! Благодать хай зійде і мир від Бога твоєму служителю. Послання ми прийняли твого святійшества, якеповідомляє та сповіщає, що попередника твого святиителя Петра той же святійшою Церкви, котрий прославлений був після смерті від Бога, і близький йому служитель був та угодник, так що і чудеса великі відбувалися від нього, і всілякі хвороби зцілювалися. Зраділи і звеселились духом за це та належно Богові воздали славу. А оскільки у нас хоче дізнатися твое святійшество, що створити з тими святими мощами, знаєш і сам, який чин має про це свята Церква. Відомості про це прийнявши добрі та незмінні, такий церковний устав собі бере святійшество твое і потім піснями священними та уславленням вшанує угодника Божого, і в майбутні роки передасть у хвалу та славу Бога, який прославляє тих, хто його славить, його же благодать хай буде з твоїм святійшеством».

Таке послання було принесене святилею Божому Теогносту. А він князю й усім його показує, і свято світле святому створюють. І відтоді навіть і донині шанується святий гідно. Бо якщо з джерела черпати більш, ніж вмщується, то вода збігає, так і від гробу чудотворця нового Петра тим, що з вірою приходять, зцілення течуть душевні та тілесні.

До цього ж і я невелике оповідання додаю, також словом заспокоюся.

Кількома роками раніше, не знаю, як – з Божої ласки – і я, смиренний, зведений був на високий престол цієї митрополії Руської святішим патріархом дивним Філотесом і священним собором, що з ним. Але коли я прийшов до землі Руської, мало щось недобре зі мною грішним статися. І на третій рік я знов пішов до Царгорода. І коли дістався його після багатьох трудів та спокус, сподіваючись знайти певну втіху, найшов всілякі негарзди між царів та патріархів. На престоли патріаршому сидів лукаво зведений безумець Макарій, який насмілювався без обрання соборного, а ще – без знамення Святого Духу скочити на високий патріарший престол лише через царське бажання. Святійший же той патріарх Філотей до того був, прикрашаючи престол великого вселенського патріархства, він роками добре стадо духовне пас, та з ерессою Акіндиновою та Варлаамовою добре борювався, і їхнє учення зруйнував повчаннями своїми, ще ж і Григора еретика словами своїми духовними знищив, і вчення та писання його до кінця викоринив, і прокляв; багато книг на утвердження православним написав та словеса похвальні, канони різноманітні. Але цього, як святого, і видатного, і дивного як словами, так і справами, тодішній цар не захотів. Але його брехливими та наклепницькими словами зводить з престолу та закриває у монастирі. По своєму же норову бірає безумця Макарія, всякого розуму позбавленого, і порушуючи церковне передання та устав, поставляє Мерзота запустіння на місці святому! Вигнано бо Якова, поставлено же Ісава, якого ще до народження зненавиділи. Як Аркадій, дружину свою послушавши, заточив Золотогolosного Іоана, Арсія же океянного спадкоємцем престолу його настановив. Але же дивний Філотей – і Божа людина, і медоточивий язик, – в такій скруті та хворобах нестерпних славити Бога та дякувати йому не припинив. І через рік заснувши сном блаженным, душу в руки Бога живого передав. І долучений був до лику патріархів, життя яких був ревнителем.

Цар же, зло йому вчинивши, царювання своє втратив. А Макарій, від нього поставлений, судом Божим соборно був відкинтий і вигнаний, як злославний, і ув'язнений був. На тому ж соборі і я з іншими святителями був, а тому це його вигнання підписав.

Перебував тоді в Константинополі [я] тринадцять місяців. Неможливо було мені виїхати, бо в великій скруті тоді було Царствене місто. Море в той час латинянами утримувалося, а земля – безбожними турками. І коли я був у такому затворі, хвороби нестерпні напалися на мене, та що ледве живий я був. Але щойно отямився, призвав на допомогу святиителя Петра, кажучи: «Рабе Божий та угодниче Спасів! Знаю, що любов велику маєш до Бога й можеш хворим та тим, хто у скруті, допомогти, якщо захочеш. І якщо бажаєш, щоб до твого престолу я дійшов та гробу твоєму вклонився, то пошли мені допомогу та хвороби полегшення». Вірте мені, що відтоді хвороби ці нестерпні припинилися, і швидко я пішов з Царственого міста та, з Божою поміччю та угодника його, прийшов і вклонився гробу його чудотворному, коли прийняв нас із радістю та честю великою благовірний великий князь всієї Русі Димитрій, син великого князя Іоана, онука Олександрового.

Такі великого цього святиителя та чудотворця подвиги, такі його труди і поти, якими замолоду від самої юності Богу угодив, і через них Бог його прославив та щедро обдарував.

Це тобі від нас слово похвальне, наскільки вистачило сил наших, найкращий із святителів, заради кого трудився ти, як невомний апостол, заради стада, ввіреного тобі, словесних овець Христових, яких Він Своєю кров'ю викупив, довершеним милосердям та доброю. І ти так само віру зберіг, згідно з великим апостолом, і життя завершивши, насолоджуєшся найяснішим немеркнучим світлом Трійці, бо ж, мислячи про небесне, злетів богонатхненний. Нас же, молимо тебе, паси та наставляй згори. Знаєш бо, яким тяжким є життя це. Ти ж бо сам зазнав у ньому прикрощів. Але оскільки тебе предстателем Руська земля здобула, славне ж місто Москва чесні твої моці, як скарб, чесно зберігає, і, ніби ти живий, на всяк день православні та світлі наші князі з теплотою вклоняються тобі і благословення приймають з усіма православними, віддаючи хвалу живоначальній Трійці, що Нею ми спасаємося заради самого Христа, Господа нашого, Якому належить слава, честь і сила з безначальним Отцем, Всесвятим, і благим, і животворним Духом нині і на віки вічні. Амінь.

Молитвами святого отця Петра, нового чудотворця, Господи Ісусе Христе, Сине Божий, помилуй мене, грішника.

Шуміло Світлана Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, головний редактор наукового журналу «Сіверянський літопис», науковий редактор альманаху «Чернігівські Афіни» (просп. Миру, 13/106, м. Чернігів, 14021, Україна).

Shumilo Svetlana M. – Ph.D. in Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature, T. H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium», editor-in-chief of the scientific journal “Severian Chronicle», scientific editor of the «The Chernihivian Athens» academic journal (13/106 Peace Avenue, Chernihiv, 14021, Ukraine).

E-mail: shumilosm@gmail.com

METROPOLITAN CYPRIAN. THE HAGIOGRAPHY OF PETER, METROPOLITAN OF KYIV (1260–1326)

Translated from Old Ukrainian and commented by **Svitlana Shumilo**

The publication aims to actualize the personality of Metropolitan Cyprian in Ukrainian medieval studies. Metropolitan Peter's Hagiography, written by Metropolitan Cyprian, has never been published in academic collections of Old Ukrainian literary works and translated into modern Ukrainian; that has significantly hampered its research. Metropolitan Cyprian is an outstanding cultural figure, translator and writer of Late Middle Ages, who promoted Euthymius' book reform on our lands; therefore, his oeuvre deserves a comprehensive study. Metropolitan Peter's Hagiography is the culmination of Metropolitan Cyprian's artistic heritage. The article's novelty is in publication of Hagiography original text and its translation into modern Ukrainian.

Key words: Metropolitan Cyprian, Metropolitan Peter's Hagiography, Old Ukrainian hagiography, Late Middle Ages.

Дата подання: 15 січня 2022 р.

Дата затвердження до друку: 18 лютого 2022 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Шуміло С. Митрополит Кипріяні. Житіє митрополита Київського Петра (1260–1326). Перекладено з давньоукраїнської та прокоментовано. *Сіверянський літопис*. 2022. № 1. С. 126–137. DOI: 10.5281/zenodo.6767442.

Цитування за стандартом APA

Shumilo, S. (2022). Mytropolyt Kypriian. Zhytīe mytropolyta Kyivskoho Petra (1260–1326). Perekladeno z davnoukrainskoi ta prokomentovano [Metropolitan Cyprian. The Hagiography of Peter, Metropolitan of Kyiv (1260–1326). Translated from Old Ukrainian and commented]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2022, 1, P. 126–137. DOI: 10.5281/zenodo.6767442.

